

РЕЦЕНЗИЯ

ПО КОНКУРС ЗА АКАДЕМИЧНА ДЛЪЖНОСТ „ДОЦЕНТ”
в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално
направление 1. 2. Педагогика, научна специалност Специална педагогика –
Логопедия, обявен в ДВ, брой 50 от 15.06.2018 год.

от проф. дпсн Нели Цветанова Василева, СУ „Св. Климент Охридски”

Рецензията е изготвена въз основа на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане в СУ „Св. Климент Охридски”. Представените документи отговарят на изискванията и конкурсът се провежда в съответствие със законовите разпоредби. Единствен кандидат е гл. ас. д-р Катерина Атанасова Щерева, щатен преподавател в Софийски университет, Факултет по науки за образованието и изкуствата (ФНОИ), катедра Специална педагогика и логопедия.

Кандидатът е приложила общо 47 научни публикации, от които 34 за участие в настоящия конкурс. От тях: 2 монографии, 2 студии и 25 публикации в научни списания и сборници с доклади, съответно: 4 статии в научни списания (3 самостоятелни и 1 в съавторство), 18 публикации в сборници от конференции (15 самостоятелни и 3 в съавторство), 3 резюмета на доклади. Упоменати са също авторски картинен тест за фонологично осъзнаване, три дидактични помагала и два авторски софтуерни продукта с образователни игри.

I. Професионално и кариерно развитие на кандидата

През 1992 година гл. ас. д-р Катерина Щерева завършва висше образование в СУ „Св. Климент Охридски“ по специалност Дефектология, с квалификация „дефектолог – логопед”. В периода 1992 – 1994 год. работи като учител-логопед в Логопедична детска градина, гр. София, а в периода 1995 – 2007 год. – в Логопедично училище, гр. София. От 2007 до 2011 год. е директор на детски център „Вила Вилекула”, а от 2011 год. – управител на логопедичен център „Говори с мен” към ЕООД „Глосса Терапи”.

От 2006 год. Катерина Щерева е хоноруван асистент към катедрата по Специална педагогика и логопедия при ФНПП на Софийски университет. През 2010 год. е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка, а през 2011 год. успешно защитава дисертационен труд по научната специалност Специална педагогика (логопедия) на тема „Развитие на фонологичното осъзнаване и бързото назоваване при деца, носители на българския език”. В резултат на това през 2012 година е избрана за главен асистент към катедра Специална педагогика и логопедия, където работи и понастоящем.

Активната дейност на кандидата като практик и университетски преподавател се допълва от редица обучения у нас и в чужбина, посветени на конкретни аспекти от логопедичната теория и практика. Включването в подобни курсове и семинари показва стремежа на д-р Щерева към разширяване на професионалните ѝ компетентности и е предпоставка за академично усъвършенстване.

Гл. ас. д-р Щерева членува и в редица професионални организации: Национално сдружение на логопедите в България (от 1999 г.), управителен съвет на фондация „Палитра” (от 2004 г.) и Световна асоциация по логопедия и фониатрия (от 2010 г.).

II. Преподавателски опит

В качеството си на преподавател към Факултета по науки за образованието и изкуствата, гл. ас. д-р Щерева води лекционни курсове и семинарни занятия в следните направления:

В бакалавърска програма **Логопедия:**

- Гласови нарушения (лекционен курс);
- Комуникативни нарушения при гласови разстройства (лекционен курс);
- Логопедични практики, базирани на доказателства за ефективност (лекционен курс);
- Артикулационни нарушения (семинарни упражнения);
- Въвеждане в специалността (семинарни упражнения);
- Комуникативни нарушения при психични заболявания (семинарни упражнения);
- Основи на речевата патология и терапия (семинарни упражнения);
- Езикови нарушения на развитието (семинарни упражнения);
- Основи на логопедията (семинарни упражнения);

В магистърска програма **Комуникативни нарушения на развитието:**

- Фонологично осъзнаване и превенция на нарушения в ученето (лекционен курс);

В магистърска програма **Специална педагогика:**

- Основи на логопедията (лекционен курс и семинарни упражнения в онлайн базирана платформа MOODLE).

Д-р Щерева участва активно и в провеждане на преддипломната практика на студентите от бакалавърска и магистърска програми по Логопедия към катедра Специална педагогика и логопедия. В периода 2013 – 2014 год. е академичен наставник на студенти по проект „Студентски практики”.

Била е рецензент на редица дипломни разработки към програмите Комуникативни нарушения на развитието и Специална педагогика (на английски език), както и научен ръководител на един дипломант.

III. Научно-изследователска и публикационна дейност

Кандидатът демонстрира висока изследователска и публикационна активност, обхващаща период от почти 20 години. Представената обща научна продукция на д-р Щерева включва 52 публикации, съответно:

- 1 дисертационен труд (неупоменат в списъка);
- 2 монографии;
- 42 публикации в научни издания (студии, статии в списания и доклади в сборници от научни форуми);
- 3 резюмета на доклади от научни конференции;
- 3 помагала с дидактична насоченост;
- 2 софтуерни продукта с приложен и образователен характер.

В конкурса за придобиване на академична длъжност „доцент” кандидатът участва със следните публикации:

1. Основни:

- 2 монографии;
- 2 студии в научни списания;
- 4 статии в научни списания – 3 самостоятелни (1 на български и 2 на английски език) и 1 статия в съавторство на английски език;
- 18 публикации в сборници от научни форуми – 15 самостоятелни и 3 в съавторство;

26 основни публикации

2. Допълващи:

- 3 резюмета на доклади от научни конференции (в съавторство, на английски език);
- картинен тест за фонологично осъзнаване;
- 2 дидактични помагала;
- 2 софтуерни образователни продукта.

8 допълващи публикации

Общо 34 публикации по обявения конкурс за доцент

Представеният доказателствен материал показва сериозна научно-изследователска и публикационна активност, особено изразена след защитата на дисертационния труд на кандидата. От този период са и публикациите с най-голямо значение за теорията и практиката на логопедията, част от които са в сътрудничество с други изследователи. В тях д-р Щерева показва висока компетентност и умение за ориентация в актуални за науката изследователски полета. Намирам за нужно да отбележа и сериозните разработки,

които тя прави на полето на приложната логопедия чрез сайтове с терапевтични игри и софтуерни образователни продукти.

IV. Участие в научни проекти и програми

В периода 2012 – 2018 год. Катерина Щерева участва в голям брой национални и международни проекти и програми, което затвърждава позицията ѝ на учен и преподавател. През 2012 год. тя е главен експерт и обучител в национален проект „Подкрепа на обучението на деца със СОП”, а през 2014 год. – главен експерт и консултант в национален проект „Образователна интеграция на деца от етническите малцинства”. В периода 2015 – 2016 год. е участник в съвместен изследователски проект на Университет Компутенсе (Мадрид, Испания) и Софийски университет (ФНПП) за подпомагане на уменията за четене при децата. През 2017 год. е включена в проект към Институт по невробиология на БАН на тема „Психофизиологични, психологични и неврофизиологични подходи при изследване на деца и юноши с разстройства от аутистичния спектър”.

Участието на кандидата в посочените и в други проекти и програми кореспондира с нейните научни и практически интереси в областта на ограмотяването на децата – разкриване на предиктори за развитие на дислексия и методите за тяхното диагностициране и терапия.

V. Цитирания

Позоваването на научната продукция на даден автор от страна на други изследователи е обективно доказателство за професионалните му качества и актуалността на тематиката, върху която работи. Кандидатът в настоящия конкурс съобщава за самостоятелно установени 51 цитирания, а чрез Google Наука – за 3 цитирания. От представената справка се вижда, че най-често цитирана (35 позовавания) е монографията на д-р Щерева „Фонологичното осъзнаване на децата (превенция на дислексия)”, следвана от статиите „Фактори за стимулиране на правилна говорна продукция” (4 позовавания) и „Възможност за развитие на фонологичното познание и бързото серийно назоваване в контекста на процеса на ограмотяване” (3 позовавания). Публикациите, отразени в библиотечни каталози са съответно: в Национална библиотека „Св. св. Кирил и Методий” – 16 публикации, в Университетска библиотека „Св. Климент Охридски” – 11 публикации, в WorldCat OCLC – 1 публикация. Индексираните публикации са в Web of Science Clarivate Analytics – 2 публикации, в Scopus ELSEVIER – 1 публикация и в Central and Eastern European Online Library – 1 публикация.

Високото равнище на цитиране и присъствието на името на кандидата в утвърдени информационни източници са доказателство за научната стойност и качества на неговите публикации.

VI. Приноси

В настоящия конкурс кандидатът участва с две монографии – „Фонологичното осъзнаване на децата (превенция на дислексия)”, 2012 и „Четенето и свързани фактори”, 2018. Първата отразява основни положения и експериментални данни от дисертационния труд на д-р Щерева, а втората разширява периметъра на авторските търсения по посока на допълващи механизма на четенето психолингвистични фактори, специално коментирани в съвременната специализирана литература. Ще се спра накратко върху всяка от тях, тъй като те обобщават по-голямата част от отделно представените публикации.

Монографията **„Фонологичното осъзнаване на децата (превенция на дислексия)”** е първата у нас научна разработка, която предлага подробен анализ на спецификата и характера на фонологичното осъзнаване като лингвистичен и когнитивен феномен. Представена е взаимовръзката на фонологичното познание с процесите на бързо серийно назоваване и отношението им към усвояване на четенето, във връзка с което дефицитите в тях се квалифицират като едни от предикторите за дислексия. Подробно се коментират данни от собствено изследване на деца във възрастовия диапазон 4-7 години, основано на авторски Картинен тест за фонологично осъзнаване. Същият включва диференцирана проверка на различни лингвистични операции, формиращи фонологичната основа на обучението по четене (римуване, класифициране, сливане и сегментиране на фонемите). Логически обоснованата структура на монографията и статистическият анализ на данните са в потвърждение на хипотезата за двойния дефицит в случаи на дислексия и при предразположеност към такава.

Монографията **„Четенето и свързани фактори”** е естествено продължение и теоретично допълнение на концептуалните положения, залегнали в основата на първата. В нея д-р Щерева представя редица психолингвистично ориентирани модели на четивните механизми, някои от които подробно се анализират и в първата монография (напр., модели на двойния и тройния път на четене, модел на четене по аналогия, конекционистки модел, модел на Ерн, модел на Адам за четене на свързан текст и др.). Привеждат се и данни от психофизиологични и неврофизиологични изследвания в подкрепа на цитираните модели.

Намирам, че моделът на равновесието при четене (модел на междухемисферния баланс) на Dirk Bakker следва да бъде по-обстойно представен, тъй като е свързан с ранно диференциране на два основни подтипа дислексия (L- и P-дислексия) и съобразени с тях стратегии на терапия. Обръщам специално внимание и на несъответствието между цитираните в текста и част от имената в литературната справка (предимно на български и руски автори), което, макар и проблем от технически характер, противоречи на критериите за качество на научната продукция.

Определена теоретична и диагностична стойност имат главите, посветени на връзката на четенето с други вербални и невербални фактори: декодиране на думи,

скорост на четене, ритмична организация на речевите структури и тяхната прозодична преработка. Към всеки от посочените фактори се прилагат адекватни диагностични модели (адаптирани и авторски), реализирани в рамките на собствени изследвания на кандидата. Статистическата обработка на получените резултати, в частност данните от корелационния анализ, водят до извеждане на важни тенденции за взаимовръзката между отделните променливи в предчетивния период. Намирам, че доказаната корелационна връзка между компонентите на фонологичното осъзнаване и прозодичната чувствителност осветлява слабо аспект на ранното речево развитие и внася нови акценти в методите за неговата превенция, диагностика и терапия.

Важно значение за логопедичната практика има и изследването на д-р Щерева върху разбирането при четене сред ученици от 1 и 2 клас, както и регистрираното отражение върху него на факторите лексикален запас, бързо назоваване на букви и способност за сегментиране. Проведената оценка на четенето с разбиране е една от първите у нас, предвид традиционно по-високия интерес към трудностите в усвояване на четивната техника от децата. В същото време данните сочат значително увеличаване през последните години на броя на децата с трудности в разбирането при четене.

Според авторската справка на гл. ас. д-р Щерева, приносните моменти на представените трудове обхващат следните тематични области:

- Фонологичното осъзнаване на българските деца;
- Изследване на бързото серийно назоваване в логопедията и медицината;
- Декодиране и разбиране при четене в норма и при нарушения;
- Връзка между фундаменталната способност за слухово преработване, ритмичната организация и четенето;
- Влияние на зрителния шум върху четенето при някои нарушения на развитието;
- Приложна логопедия.

Представените за рецензиране публикации доказват, че водещите приноси на кандидата в най-голяма степен се отнасят до развитието и механизмите на фонологичното осъзнаване като един от факторите за усвояване на четенето. Това се допълва и от разработения авторски Картинен тест за изследване на фонологичното осъзнаване при деца на възраст 4 - 7 години. Определен приносен характер има и Тест за бързо автоматизирано назоваване, който, в комбинация с първия, позволява бързо отделяне на децата с риск от дислексия. Висока оценка заслужава също изследването на декодирането и разбирането при четене, както и доказателствата за тясна връзка на фонологичните операции с възприемане на ритмичната речева организация в предчетивния период. Като приноси с практическа насоченост за логопедията следва да се разглеждат разработените от кандидата софтуерни образователни продукти за деца от малцинствени групи и деца със СОП.

VII. Лични впечатления

Гл. ас. д-р Катерина Щерева е коректен колега, който с желание и отговорност изпълнява преподавателската си дейност. Тя се отличава с висока професионална активност и стремеж към постоянно развитие като учен и изследовател. Вярвам, че и занапред д-р Щерева ще продължи неуморно да работи за предаване на съвременни знания на бъдещите специалисти и за затвърждаване на връзките между логопедичната теория и практика.

Заклучение

Представените от гл. ас. д-р Катерина Щерева документи и материали отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ). Налице е достатъчен брой научни трудове, публикувани от кандидата след придобиване на ОНС „доктор“. Цялостният анализ на доказателствения материал по конкурса за академична длъжност „доцент“ води до заключението, че научната продукция и преподавателският опит на д-р Щерева отговарят на критериите за придобиване на академичната длъжност „доцент“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1. 2. Педагогика, научна специалност Специална педагогика - Логопедия.

Като давам положителна оценка на кандидата, приканвам членовете на уважаемото Научно жури да я потвърдят и да гласуват предложение до ФС на ФНОИ гл. ас. д-р Катерина Щерева да бъде избрана на академичната длъжност „доцент“.

09.12.2018 г.

Рецензент:
(проф. дпсн Нели Василева)